

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av 5 kap. 2 § ärvdabalken och 6 § lagen om införande av ärvdabalken

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att ärvdabalken och lagen om införande av ärvdabalken skall ändras så att statskontoret får större beslutanderätt i ärenden som gäller överlåtelse eller behållande i statens ägo av egendom som har tillfallit staten såsom arv. Statskontoret skall avgöra huvuddelen av de ansökningar som gäller dylik egendom. Beslutanderätten skall

också i fortsättningen tillkomma statsrådet när kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde är stort.

Propositionen ansluter sig till projektet för rationalisering av statens centralförvaltning.

Avsikten är att de föreslagna lagarna skall träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

Lagstiftningen om arv som tillfaller staten förnyades genom de ändringar av 5 kap. ärvdabalken och 6 § lagen om införande av ärvdabalken (1401 och 1402/91) som trädde i kraft vid ingången av år 1992. Samtidigt utfärdades förordningen om överlåtelse av egendom som tillfallit staten såsom arv (1403/91).

I samband med reformen utfärdades nya stadganden bl.a. om olika myndigheters befogenheter i ärenden som gäller överlåtelse av egendom som tillfallit staten eller behållande av den i statens ägo när egendomen tillfallit staten med stöd av 5 kap. ärvdabalken eller 63 § självstyrelselagen för Åland (1144/91). Enligt dessa stadganden tillkommer befogenheten statskontoret när kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde är under 500 000 mk och fast egendom inte ingår i kvarlåtenskapen. Befogenheten tillkommer finansministeriet när kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde är större än 500 000 mk eller då fast egendom ingår i kvarlåtenskapen. Om kvarlåtenskapens boup-

teckningsvärde är minst en miljon mark skall ärendet dock avgöras av statsrådet.

De nämnda stadgandena tillämpas om arvlåtaren har dött den 1 januari 1992 eller därefter. Om arvlåtaren har dött före nämnda datum tillämpas tidigare lag. Enlig den tidigare lagen avgör statskontoret ansökningarna när kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde är högst 50 000 mk och varken fast egendom eller bostadsaktier ingår i kvarlåtenskapen. I övriga fall avgörs ansökningarna av statsrådet.

År 1992 avgjorde statsrådet 114 ärenden som gällde arv som tillfallit staten. I alla dessa fall tillämpades de stadganden som gällde före år 1992. Eftersom en frist på ett år, räknad från arvlåtarens död, har stadgats för inlämnandet av en ansökan, kommer de nuvarande befogenhetsstadgandena i praktiken att inverka på beslutsfattandet först från ingången av år 1993.

Finansministeriet registrerade år 1991 sammanlagt 103 ärenden om arv som tillfaller staten och som skall avgöras av statsrådet. Av dessa ärenden gällde 99 fall med ett dödsbo och en eller flera ansökningar. Om nuvarande stadganden hade kunnat tillämpas på dessa fall

skulle ärendet endast i sex fall ha avgjorts av statsrådet. Finansministeriet skulle på grund av kvarlåtenskapens storlek ha avgjort ärendet i fyra fall. Därtill skulle 43 ärenden ha avgjorts av finansministeriet med anledning av att fast egendom ingick i kvarlåtenskapen. Övriga ärenden skulle ha kunnat avgöras av statskontoret.

2. Behovet av reformen och de ändringar som föreslås

Syftet med den reform som trädde i kraft vid ingången av år 1992 var bl.a. att minska antalet sådana ärenden angående arv som behandlas av statsrådets allmänna sammanträde och att överföra befogenheter till statskontoret. Avsikten var att statskontoret skulle avgöra ca två tredje delar av ärendena. De ovan nämnda statistiska uppgifterna visar att målet uppnåddes. I ljuset av de nuvarande behoven att rationalisera statsförvaltningen kan målet dock inte längre till alla delar anses tillräckligt.

Statsrådet inledde den 17 oktober 1991 ett projekt för decentralisering av centralförvaltningen och gav en utredningsman i uppgift att bereda förslag till åtgärder. Utredningsmannen har i ett betänkande som han gav i slutet av september 1992 (Komm.bet. 1992:28) föreslagit bl.a. annat en kraftig nedskärning av centralförvaltningen och att beslutsfattandet skall delegeras från ministerierna annanstans. I allmänhet skall beslutanderätten i ärenden som gäller samfund och enskilda medborgare delegeras till den nivå inom förvaltningen som producerar tjänster och så nära dem som möjligt som utnyttjar tjänsterna. I utredningen betonas framför allt behovet att upphöra med dubbel behandling av ärenden inom statsförvaltningen.

Den reform som trädde i kraft vid ingången av år 1992 minskade antalet ärenden som skall avgöras av statsrådet och därmed också finansministeriets beredningsuppgifter. Reformen innebar dock inte att man helt kunde undvika att ett och samma ärende som gäller arv som tillfallit staten behandlas av flera skilda myndigheter. Med tanke på de nuvarande målen för rationaliseringsprojektet för centralförvaltningen finns det skäl att utsträcka reformen så att en ännu större del av beslutanderätten utövas utanför centralförvaltningen.

I propositionen föreslås att det i de flesta fall

skall vara statskontoret som har befogenhet att besluta om överlåtelse av egendom som tillfallit staten eller om dess behållande i statens ägo. Som nu skall statskontoret ha skyldighet att göra en anmälan om egendom som tillfallit staten till alla ministerier och de kommuner som kan komma i fråga som mottagare av egendomen. Om kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde är stort kan avgörandet av ärendet dock ha en mera allmän betydelse, t.ex. en kultur- eller regionalpolitisk betydelse. Därför skall rätten att fatta beslut i dessa fall alltjämt tillkomma statsrådet. Avsikten är att det markbelopp som begränsar statskontorets befogenheter skall fastställas i förordning.

Finansministeriet skall inte längre fatta sådana beslut som ovan avses. De ärenden som enligt de nuvarande stadgandena skall avgöras av finansministeriet överförs till statskontoret. Om kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde ligger under den penninggräns som avses ovan, skall statskontoret kunna fatta beslut också när fast egendom ingår i kvarlåtenskapen. Eftersom fast egendom inte längre skiljer sig så mycket från annan egendom finns det inte längre skäl för att alltid låta beslutanderätten kvarstå hos ett ministerium eller statsrådet.

3. Propositionens organisatoriska och ekonomiska verkningar

Antalet sådana ärenden som gäller egendom som tillfaller staten såsom arv och som skall behandlas av statsrådets allmänna sammanträde kommer att minska. Enligt det utkast till förordning som bifogats propositionen skall statsrådet avgöra ärendena om överlåtelse av egendom endast i de fall då kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde är minst tre miljoner mark. Detta betyder att endast några få ansökningar per år kommer att behandlas av statsrådet.

De ärenden av ovan avsett slag som enligt de nuvarande stadgandena skall avgöras av finansministeriet överförs i sin helhet på statskontoret. Detta ger inte upphov till ett behov att öka statskontorets resurser.

När förslaget har genomförts behöver finansministeriet inte längre upprätthålla den nuvarande beredskapen i ärenden som gäller egendom som tillfallit staten såsom arv. Denna rationaliseringsvinst minskar i viss mån utgifterna för statsförvaltningen.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts genom samarbetet mellan justitieministeriet och finansministeriet.

Propositionen ansluter sig till projektet för rationalisering av centralförvaltningen. Statskontoret har hörts vid beredningen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Ärvdabalken

5 kap. Om statens rätt till arv

2 §. Paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att beslut om att arv som tillfallit staten skall överlåtas eller att det skall behållas i statens ägo i regel skall fattas av statskontoret. Endast i de undantagsfall som särskilt nämns i 4 mom. skall ärendena avgöras av statsrådet.

Enligt 4 mom. skall statsrådet avgöra ovan nämnda ärenden då kvarlåtenskapens bouppteckningsvärde eller värdet av den egendom som har överlåtit till staten enligt 63 § självstyrelselagen för Åland (1144/91) är större än det belopp i mark som fastställs i förordning. Att penninggränsen bestäms i förordning gör att gränsen för statskontorets befogenheter flexibelt kan justeras när värdet på egendom har förändrats t.ex. på grund av inflation. I det utkast till förordning som bifogats propositionen föreslås att gränsen för statskontorets befogenheter ställs vid tre miljoner mark.

Ikraftträdelsestadgande. De nya stadgandena skall tillämpas också när arvlåtaren har dött innan de träder i kraft. På detta sätt uppnås den fördelen att de stadganden om behörighet som trädde i kraft vid ingången av år 1992 inte behöver tillämpas efter att den nu föreslagna lagen har trätt i kraft. På detta sätt undviker man en samtidig tillämpning av tre skilda system för fattande av beslut och finansministeriet befrias omedelbart från skyldigheten att fatta beslut i ärenden som gäller egendom som tillfallit staten såsom arv. Eftersom vissa materiella ändringar som trädde i kraft vid ingången av år 1992 inte kan stadgas ha retroaktiv verkan, skall de nya stadgandena dock inte tillämpas om arvlåtaren har dött före den 1 januari 1992. I dessa fall skall den lag

tillämpas som gällde när arvlåtaren dog. Antalet dylika fall kommer att vara mycket litet redan under år 1993.

1.2. Lagen om införande av ärvdabalken

6 §. Enligt den sista meningen i den gällande paragrafens 2 mom. skall statskontoret överföra till finansministeriet alla de ärenden som gäller arv som tillfallit staten och som statskontoret inte själv kan avgöra. Den nämnda meningen föreslås bli ändrad så att statskontoret skall överföra till finansministeriet de ärenden som skall avgöras av statsrådet. Ändringen är en följd av den ändring som föreslås i 5 kap. 2 § ärvdabalken och som innebär att befogenheterna i ärenden som gäller statens rätt till arv i regel skall tillkomma statskontoret.

Ikraftträdelsestadgande. Lagen skall tillämpas också när arvlåtaren har dött innan lagen har trätt i kraft. Om arvlåtaren har dött före den 1 januari 1992 skall dock de stadganden tillämpas som gällde när arvlåtaren dog. Regleringen av frågor i anslutning till övergångskedet har närmare motiverats i samband med det lagförslag som gällde en ändring av 5 kap. 2 § ärvdabalken.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 5 kap. 2 § ärvdabalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 5 kap. 2 § 1 och 4 mom. ärvdabalken av den 5 februari 1965 (40/65), sådana de lyder
i lag av den 5 december 1991 (1401/91), som följer:

5 kap.

Om statens rätt till arv

2 §

Om det med hänsyn till omständigheterna anses vara skäligt, kan statskontoret besluta att egendom, som har tillfallit staten, helt eller delvis skall överlätas till en person som har stått arvlåtaren nära. Egendomen kan också överlätas till den kommun där arvlåtaren sist var bosatt. Fast egendom kan även överlätas till den kommun där egendomen finns.

Är skillnaden mellan kvarlåtenskapens tillgångar och skulder (*bouppteckningsvärde*) eller värdet av den egendom som avses i 3 mom. större än ett belopp som bestäms genom förordning, fattas de beslut som avses i 1, 2 och 3 mom. av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Denna lag tillämpas också när arvlåtaren har dött innan lagen har trätt i kraft. Om arvlåtaren har dött före den 1 januari 1992, tillämpas dock de stadganden som då var i kraft.

2.

Lag**om ändring av 6 § lagen om införande av ärvdabalken**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 6 § 2 mom. lagen den 5 februari 1965 om införande av ärvdabalken (41/65), sådant detta lagrum lyder i lag av den 5 december 1991 (1402/91), som följer:

6 §

Vill någon att arv enligt 5 kap. 2 § i den nya ärvdabalken skall överlätas till en person som har stått arvlåtaren nära eller till en kommun, skall ansökan om detta göras hos statskontoret inom ett år från arvlåtarens död. En ansökan som har gjorts senare kan dock beaktas, om den kommer till statskontoret innan något beslut om överlåtelse eller behållande av egendomen i statens ägo har fattats. Statskontoret

skall i de fall som avses i 5 kap. 2 § 4 mom. ärvdabalken överföra ärendet till finansministeriet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Denna lag tillämpas också när arvlåtaren har dött innan lagen har trätt i kraft. Om arvlåtaren har dött före den 1 januari 1992, tillämpas dock de stadganden som då var i kraft.

Helsingfors den 5 februari 1993

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Justitieminister *Hannele Pokka*

1.

Lag**om ändring av 5 kap. 2 § ärvdabalken**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 5 kap. 2 § 1 och 4 mom. ärvdabalken av den 5 februari 1965 (40/65), sådana de lyder i lag av den 5 december 1991 (1401/91), som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

Om statens rätt till arv

2 §

Om det med hänsyn till omständigheterna anses vara skäligt, kan statsrådet besluta att egendom, som har tillfallit staten, helt eller delvis skall överlåtas till en person som har stått arvlåtaren nära. Egendomen kan också överlåtas till den kommun där arvlåtaren sist var bosatt. Fast egendom kan även överlåtas till den kommun där egendomen finns.

Är skillnaden mellan kvarlåtenskapens tillgångar och skulder (*bouppteckningsvärde*) mindre än ett belopp om vilket stadgas genom förordning och hör det ingen fast egendom till kvarlåtenskapen, fattas de beslut som avses i 1 och 2 mom. av statskontoret.

2 §

Om det med hänsyn till omständigheterna anses vara skäligt, kan statskontoret besluta att egendom, som har tillfallit staten, helt eller delvis skall överlåtas till en person som har stått arvlåtaren nära. Egendomen kan också överlåtas till den kommun där arvlåtaren sist var bosatt. Fast egendom kan även överlåtas till den kommun där egendomen finns.

Är skillnaden mellan kvarlåtenskapens tillgångar och skulder (*bouppteckningsvärde*) eller värdet av den egendom som avses i 3 mom. större än ett belopp som bestäms genom förordning, fattas de beslut som avses i 1, 2 och 3 mom. av statsrådet.

Denna lag träder i kraft den 199 .

Denna lag tillämpas också när arvlåtaren har dött innan lagen har trätt i kraft. Om arvlåtaren har dött före den 1 januari 1992, tillämpas dock de stadganden som då var i kraft.

2.

Lag**om ändring av 6 § lagen om införande av ärvdabalken**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 6 § 2 mom. lagen den 5 februari 1965 om införande av ärvdabalken (41/65), sådant detta lagrum lyder i lag av den 5 december 1991 (1402/91), som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

 Vill någon att arv enligt 5 kap. 2 § i den nya ärvdabalken skall överlätas till en person som har stått arvlåtaren nära eller till en kommun, skall ansökan om detta göras hos statskontoret inom ett år från arvlåtarens död. En ansökan som har gjorts senare kan dock beaktas, om den kommer till statskontoret innan något beslut om överlåtelse eller behållande av egendomen i statens ägo har fattats. Statskontoret skall i andra fall än sådana som avses i 5 kap. 2 § 4 mom. ärvdabalken överföra ärendet till finansministeriet.

 Vill någon att arv enligt 5 kap. 2 § i den nya ärvdabalken skall överlätas till en person som har stått arvlåtaren nära eller till en kommun, skall ansökan om detta göras hos statskontoret inom ett år från arvlåtarens död. En ansökan som har gjorts senare kan dock beaktas, om den kommer till statskontoret innan något beslut om överlåtelse eller behållande av egendomen i statens ägo har fattats. Statskontoret skall i *de fall* som avses i 5 kap. 2 § 4 mom. ärvdabalken överföra ärendet till finansministeriet.

Denna lag träder i kraft den
 199 .

Denna lag tillämpas också när arvlåtaren har dött innan lagen har trätt i kraft. Om arvlåtaren har dött före den 1 januari 1992, tillämpas dock de stadganden som då var i kraft.

Förordning

om ändring av 2 och 3 §§ förordningen om överlåtelse av egendom som tillfallit staten såsom arv

På föredragning av justitieministern

ändras 2 och 3 §§ förordningen den 5 december 1991 om överlåtelse av egendom som tillfallit staten såsom arv (1403/91) som följer:

2 §

Är bouppteckningsvärdet för kvarlåtenskap som har tillfallit staten såsom arv större än 3 000 000 mark, fattas det beslut om överlåtelse eller behållande av egendom som avses i 5 kap. 2 § ärvdabalken av statsrådet i stället för statskontoret.

Åland enligt 63 § självstyrelselagen för Åland har överlåtit till staten är större än 3 000 0000 mark, fattas det beslut om överlåtelse eller behållande av egendom hos staten som avses i 2 § av statsrådet i stället för statskontoret.

Denna förordning träder i kraft den
199 .

3 §

Om värdet av den egendom som landskapet _____